

De Dutch Aviation Group draagt bij aan het versterken van de Nederlandse Lucht- en Ruimtevaart, door kennisuitwisseling en samenwerking, in binnen- en buitenland

Meld u aan voor de DAG van het Luchtrecht op 9 december

KLIK HIER VOOR INFO EN INSCHRIJVING

Aanmelden kan ook rechtstreeks via: luchtrecht@dutchaviation.nl

Inleiding

In deze Nieuwsbrief presenteren we ons voorlopig programma voor 2014. Dat wil zeggen, dat de data al wel vaststaan maar dat er ten aanzien van de *curatief* aangegeven thema's mogelijk nog veranderingen zouden kunnen optreden. Ook zijn alle locaties nog niet bekend, hetgeen samenhangt met ons streven om onze themabijeenkomsten vrijwel altijd bij één van onze leden te houden.

Wat wel al vaststaat is de themabijeenkomst op vrijdag 28 maart 2014, die in samenwerking met ESTEC zal worden gehouden en waarbij we proberen in te zoomen op de overgang van en de connectie met luchtvaart en ruimtevaart. In het grensvlak tussen luchtvaart en ruimtevaart beweegt je je fysiek gezien in de zogenaamde hypersonische vluchtfase, welk onderwerp we dan ook aan de orde zullen gaan stellen. Daarnaast zullen we uiteraard te spreken komen over wat ruimtevaart voor de luchtvaart kan betekenen en andersom wat luchtvaart voor de ruimtevaart kan betekenen. In het programma zal ook tijd worden ingeruimd voor een rondleiding door de onderzoeks- en testfaciliteiten van ESTEC. Wij verwachten met dit kijkje in de keuken van deze ESA vestiging dat sommige deelnemers aan de themabijeenkomst daarmee aanknopingspunten zullen ontdekken voor eigen ontwikkelingen of zelfs een mogelijke uitwisseling en/of samenwerking op bepaalde gebieden.

Verder informeren wij u in deze Nieuwsbrief over het onderwerp "Buitenland Positionering", waarvoor we op 22 september 2014 een themabijeenkomst proberen te houden en waarin we onder anderen op zoek zullen gaan naar ideeën om de "kennis en kunde" van de Nederlandse luchtvaartindustrie beter internationaal te positioneren.

Tot slot willen wij graag wijzen op enkele in deze Nieuwsbrief opgenomen aankondigingen van aansprekende evenementen van de bij ons aangesloten onderwijsinstellingen, de Hogeschool van Amsterdam, VSV Leonardo Da Vinci en VTOC "Fokker".

Terugblik DAG-Symposium van 18 november

Op maandag 18 november vond in Grand Hotel Huis ter Duin het jaarlijkse DAG-Symposium plaats onder de titel "De Nederlandse Luchtvaartagenda". Na het welkom om 14.00 door de voorzitter van de DAG, **Anne Cor Groeneveld**, richtte de Burgemeester van Noordwijk, **Jan Pieter Lokker**, het woord tot de ongeveer 150 aanwezigen. In zijn toespraak onderstreepte de heer Lokker het belang van samenwerking en verandering, om als samenleving de toekomst op velerlei gebied een nieuwe impuls te kunnen geven. Hij liet dan ook met enige trots doorklinken dat Noordwijk steeds meer naast Ruimtevaart het centrum van de Luchtvaart aan het worden is en verheugde zich op de samenwerking die vanuit de Dutch Aviation Group gezocht wordt met de Ruimtevaart activiteiten in Noordwijk.

Na de opening werd het woord gegeven aan **Athar Husain Khan**, Secretary General van de European Airlines Association. In zijn toespraak ging hij in op zijn waarnemingen in Brussel van waaruit hij constateerde dat de Europese Unie in het algemeen niet erg goed omgaat met luchtvaart. De dossiers ETS, passagiersrechten en Single European Sky waren daarvan de meest aansprekende voorbeelden. Daarentegen vond hij wel dat Europa en met name EASA een goede stap had gezet met de onlangs aangenomen werk- en rusttijdenregeling voor vliegend personeel. Verder was hij van mening, dat de sector ook de hand in eigen boezem zou moeten steken om het belang van luchtvaart voor de Europese economie, ongeveer een miljard Euro per dag, duidelijker over het voetlicht te brengen.

Vervolgens namen **Athar Husain Khan**, **Paul Riemens** (CEO - LVNL) en **Jac Jansen** (Directeur - MUAC) plaats achter de tafel op het podium voor de te houden panel discussie onder leiding van Anne Cor Groeneveld. Als inzet van deze discussie was gekozen voor het thema: "Shared Airspace", waarin met name het trage verloop van de noodzakelijke invoering van de Single European Sky aan bod kwam. Met gerichte vragen aan het panel, zowel vanuit de zaal als door Anne Cor Goeneveld, ging de discussie al snel over de obstakels die tot op de dag van vandaag tot oponthoud van Europa's ambitie van het vernieuwde luchtruim concept leiden. Hierbij werd het vasthouden aan de eigen soevereiniteit van sommige lidstaten en de macht van sommige ANSPs als de meest hinderlijke obstakels ervaren. Na dit ogenschijnlijk onoplosbare probleem kwam nog de vraag naar voren of het gezien de huidige stand der techniek niet wenselijk zou zijn om op termijn de flight crew van boord te halen en, zoals nu al kan, pilotless te gaan vliegen. Hiervoor kreeg de voorzitter, met name vanuit de hoek van de aanwezige vliegers in de zaal, niet alle handen op elkaar.

Na de pauze werd het programma voortgezet met voordrachten van **Erik Varwijk**, EVP Air France - KLM - Martinair Cargo en **Ad Rutten**, EVP & COO Schiphol Group, die daarna samen met Athar Husain Khan zitting namen in het panel voor een discussie rond het thema: "Shared Future". Dit thema sloot aan bij het eerder dit jaar gesloten "Shared Vision" akkoord, waarvoor Ad Rutten al had aangegeven dat Schiphol zich gehouden weet aan het akkoord, ook voor wat betreft het accommoderen van vluchten vanaf Lelystad. De luchthaven waar kennelijk niemand naartoe wil, zoals hij het noemde. Uiteraard kwam in de discussie de positie van KLM en Schiphol ter sprake met het gegeven dat beiden onlosmakelijk aan elkaar verbonden zijn. Ook werd gewag gemaakt van het feit, dat de capaciteit

op Schiphol niet oneindig is en dat de contouren van de grenzen van de capaciteit al redelijk in beeld zijn. Grenzen waar de nieuwe grote luchthavens in Instanboel en Dubai bij lange na niet snel tegenaan zullen lopen.

Al met al een buitengewone boeiende en informatieve bijeenkomst, waar na afloop tijdens de netwerkborrel en het aansluitende dinerbuffet nog lang over werd nagepraat.

Op de website onder "[Symposium](#)" vindt u wat nadere berichtgeving. Klik [hier](#) als u geïnteresseerd bent in de foto's van het Symposium.

Inloggen op de website

Sinds de ingebruikname van onze nieuwe website heeft slechts een deel van de contactpersonen van onze (geassocieerde) leden zich gemeld voor het verkrijgen van een inlogcode (wachtwoord). De inlogcode geeft o.a. toegang tot de presentaties van gehouden themabijeenkomsten. Dus als u nog geen inlogcode heeft aangevraagd, doe dat dan dan alsnog want wij willen onze (geassocieerde) leden niet onthouden van dit soort informatie.

Om de code te verkrijgen dient u de volgende stappen te doorlopen:

- a) Ga naar: www.dutchaviation.nl
- b) Klik in het gedeelte "Member Login" op "Wachtwoord vergeten?"
- c) Vul uw e-mailadres in (dit moet het adres zijn waarmee u bij ons bekend bent);
- d) Houdt uw mailbox in de gaten
- e) Na ontvangst van uw wachtwoord kunt u direct inloggen.

Mocht bovenstaande niet het gewenste resultaat opleveren vul dan uw gegevens in via het [contactformulier](#) op onze website. Geef naast de verplichte gegevens op het formulier zo duidelijk mogelijk aan in het gedeelte "Bericht" waarmee wij u kunnen helpen.

Per organisatie verstrekken wij slechts 2 persoonlijke inlogcodes. Het is daarbij van belang dat wij uw persoonlijke e-mail adres verkrijgen. Aangezien sommige organisaties slechts bij ons bekend zijn via een algemeen e-mailadres (zoals: info@emailadres.nl) willen wij hen verzoeken om ons te voorzien van 2 persoonlijke e-mailadressen.

Aanpassingen in uw e-mailadres graag via "[Contact us](#)" aan ons doorgeven.

Agenda

9 december 2013: [DAG van het Luchtrecht](#). Toegang: € 75,- (Excl. BTW - Leden) en € 150,- (Excl. BTW - niet-Leden)

10 februari 2014: Algemene Ledenvergadering + Themabijeenkomst "*Smarter Travel*", locatie n.n.b.

28 maart 2014: Themabijeenkomst (i.s.m. ESTEC), locatie: ESTEC - Noordwijk

14 april 2014: Themabijeenkomst "*Duurzame Luchtvaart*", locatie n.n.b.

12 mei 2014: Luchtvaartlentebijeenkomst, locatie: Grand Hotel Huis ter Duin, Noordwijk

16 juni 2014: Dag van het Luchtrecht. locatie: n.n.b.

22 september 2014: Themabijeenkomst "*Internationale Positionering*", locatie n.n.b.

13 oktober 2014: Themabijeenkomst "*Logistieke Netwerken*", locatie: Jan de Rijk te Roosendaal.

10 november 2014: Symposium "De Nederlandse Luchtvaartagenda" (alternatief 17.11.2014), locatie: Grand Hotel Huis ter Duin, Noordwijk

8 december 2014: Dag van het Luchtrecht: locatie: Grand Hotel Huis ter Duin, Noordwijk

Buitenland Positionering

Ons bestuurslid Jan Willem Storm van 's Gravesande heeft de afgelopen maand contact gehad met het Ministerie van I&M om na te gaan wat er op de rol staat voor komend jaar voor wat betreft buitenlandse missies en dan met name die missies waarin het onderwerp Luchtvaart staat geprogrammeerd. Dit bleek geen gemakkelijke opgave te zijn aangezien er nog veel niet bekend is en er al helemaal weinig ingevuld was ten aanzien van Luchtvaart. Uit het contact met het Ministerie is een soort van globale agenda opgesteld kunnen worden die wij u echter niet willen onthouden. Het is daarnaast van belang dat u zelf regelmatig de website van [Agentschap NL](#) raadpleegt om van belang zijnde informatie te achterhalen.

De volgende missies zijn door het Ministerie genoemd voor volgend jaar als mogelijke kandidaten waarin ook Luchtvaart wordt meegenomen:

INDONESIE

Wanneer: Februari 2014

Wie: Minister

Onderwerp: Waterbeheer, havenontwikkeling, natte bouw, mogelijk luchtvaart

BIRMA

Wanneer: Maart/april 2014

Wie: Staatssecretaris

Onderwerp: Waterbeheer, maritiem, mogelijk luchtvaart

BRAZILIE

Wanneer: Eerste week april 2014

Wie: Staatssecretaris

Onderwerp: Logistics, biofuels

AZERBADJAN / KAZACHSTAN

Wanneer: Juni / najaar 2014

Wie: Minister

Onderwerp: Natte bouw, offshore, mogelijk luchtvaart

CHINA

Wanneer: September/oktober 2014

Wie: Staatssecretaris

Onderwerp: Ruimtelijke ordening, bodembeheer, afval management, mogelijk luchtvaart

Verslag DAG-Themabijeenkomst Luchtvaartveiligheid en Crisisbeheersing

Op maandagmiddag 14 oktober 2013 heeft er een DAG-Themabijeenkomst plaatsgevonden onder de titel: "Luchtvaartveiligheid en Crisisbeheersing". De bijeenkomst vond heel toepasselijk plaats bij het Veiligheids Trainings Centrum van de Brandweer Schiphol, waar tevens in een rondleiding een brandweer oefening met de zogenaamde "Firefly" werd bijgewoond.

Sprekers op deze middag waren:

John Stoop, Kindunos Veiligheidskundig Adviesbureau

Presentatie: *"Het modelleren van mens-machine interfacing: nieuw denken over luchtvaartveiligheid"*

Hans van Ruler, Senior onderzoeker sector luchtvaart, De Onderzoeksraad voor Veiligheid

Presentatie: *"Wat gebeurt er met de conclusies en aanbevelingen van ongevallenonderzoek"*

Marijn Ornstein, Senior Manager Safety, Environment & Fire Brigade, Amsterdam Airport Schiphol

Presentatie: *"Reageren op calamiteiten - De inzet van brandweer op de luchthaven Schiphol"*

Kees van der Louw, Deputy Director Emergency Management, KLM

Presentatie: *"Emergency Response Plan - Safety Management"*

Op deze middag, die werd bezocht door een kleine veertig leden, werd de volgende thematiek behandeld:

"Oud" en "nieuw" denken op het gebied van luchtvaart veiligheid, alsmede de noodzakelijke maatregelen die getroffen behoren te zijn indien zich onverhoopt een calamiteit voordoet. Met dit als gegeven was het programma erop ingericht om helderheid te krijgen rond de volgende vragen:

"Hoe goed zijn onze huidige maatregelen om ernstige incidenten en ongevallen te voorkomen? Heeft Safety Management zin? Zitten we niet teveel vast in oude zienswijzen en zouden we misschien meer effort moeten stoppen in het doorgronden van het menselijke gedrag?"

"Leren we ook echt van vliegongevallen en hoe bereiken we dat conclusies en aanbevelingen ook daadwerkelijk ter harte worden genomen?"

"Hoe zijn we voorbereid op een onverwachte calamiteit en hoe beheersen we een dergelijke crisis? Hoe gaat de luchthaven daarmee om en hoe goed zijn structuren en beslisniveaus bij de luchtvaartmaatschappij op elkaar afgestemd?"

In de gehouden presentaties kwamen de verschillende vragen bij elkaar, hetgeen na terugkomst van de bijgewoonde brandweeroefening, in een vragenforum nog wat nader werd uitgediept.

Belangrijkste vraag die bleef hangen was de vraag die betrokken was op de verdergaande automatisering in de cockpit waardoor vliegers steeds minder lijken te beschikken over zogenaamde "Basic (instrument) Flying Skills". John Stoop hield een pleidooi, om vanuit de "Operating Enveloppe" driehoek waarbij de gebieden "Mentale werkelijkheid", "Fysieke werkelijkheid" en "Virtuele werkelijkheid" een rol spelen, voor verdergaande studie op dit onderwerp, met gebruik van wetenschap op het gebied van menselijk gedrag (o.a. neuroscience).

Marijn Omstein liet weten dat crisisbeheersing en het reageren op calamiteiten makkelijker gaat als de betrokken partners in de veiligheidsketen elkaar goed zouden leren kennen. Met andere woorden als men elkaar ook eens informeel ontmoet waardoor er een ander soort contact ontstaat en men elkaar persoonlijk beter leert kennen.

Hans van Ruler accentueerde in zijn praatje het verschil tussen doel- en middel aanbevelingen, terwijl Kees van der Louw ons liet voorstellen hoe zelfredzaam je als persoon bent indien je terecht komt in een situatie waarbij je communicatiemiddelen (mobiele telefoon, etc.) kwijt zijn en je terecht komt in een gebied waar je vanwege taalbarrières ook niet kan communiceren.

De presentaties van deze themabijeenkomst zijn te vinden op onze website via "[Member Login](#)".

Aviation Professionals Event 2013

Op zaterdag 14 december organiseren de studenten van de Hogeschool van Amsterdam een drietal op zichzelf staande evenementen die onder de gezamenlijke noemer van "the Aviation Professionals 2013 Event" zullen worden gehouden.

De drie genoemde evenementen zijn een samenwerking van:

[Aviation Management Conference 2013](#)

[Aviation Knowledge and Career Day 2013](#)

[Security Seminar 2013.](#)

Elk van deze drie evenementen presenteren hun eigen programma en hebben alle drie een eigen website waarop gedetailleerde informatie over programma en sprekers is te vinden.

Inschrijving dient plaats te vinden via de website van [Aviation Professionals 2013 Event](#).

VTOC "Fokker" - Introductiedag

Op 14 december 2013 organiseert VTOC "Fokker" een introductiedag. Gedurende deze dag worden er verschillende demonstraties gegeven en kunnen bezoekers informatiesessies bijwonen. Tijdens deze informatiesessies presenteert VTOC "Fokker" haar opleidingsaanbod voor het schooljaar 2014-2015. Hierbij komen alle facetten van de Part-66 Cat-A en Cat-B opleidingen zowel vakinhoudelijk als het instroomniveau, duur van de opleiding, kosten enzovoort aan bod.

Klik [hier](#) voor het programma en aanmelding voor deze introductiedag waarvoor het thema: "Doe het voor je 30e" is gekozen.

VSV Leonardo da Vinci organiseert Planetary Exploration Symposium

Op 4 maart 2014 organiseert het Space Department van de de VSV Leonardo da Vinci een Planetary Exploration Symposium. In de uitleg van dit Symposium wordt gesproken over: "preparations and plans for the first manned space flight to Mars as well as the exciting scientific missions to Jupiter". Klik [hier](#) voor de volledige achtergrond en het programma met sprekers van dit Symposium.

Horizon 2020 Transport informatiedag op 18 december in Brussel

Eind dit jaar zullen de eerste calls worden gepubliceerd van de Horizon 2020 challenge Smart, Green and Integrated Transport, inclusief het Green Vehicles Initiative. Deze calls hebben een totale omvang van circa 800 miljoen euro voor de jaren 2014 en 2015.

Ter ondersteuning van deze call organiseert de Europese Commissie op 18 december een informatiedag rondom deze calls. U kunt deze dag alles te weten komen over de onderwerpen binnen de eerste calls, en algemene aspecten van Horizon 2020 zoals de regels voor deelname en het indieningsproces. 's Middags is er de mogelijkheid om deel te nemen aan een brokerage event, waar u potentiële partners voor samenwerking binnen de projecten kunt ontmoeten.

Meer informatie over het programma en de inschrijving voor deze dag is te vinden op:

http://ec.europa.eu/research/transport/events/infoday2013/index_en.htm